

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

روش های کنترل و جهت دهی قوه ی متخیله ب

صورت جلسه دفاع پایان نامه

دانشکده اخلاق
رشته تربیت اخلاقی
پایان نامه کارشناسی ارشد

روش‌های کنترل و جهت‌دهی قوه‌ی متخیله در تربیت اخلاقی با تأکید بر آراء علامه طباطبائی

استاد راهنما

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمد بهشتی

استاد مشاور

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر سید احمد غفاری قره‌باغی

نگارش

مهدی محمدی

اسفند ۱۳۹۶

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه

این جانب مهدی محمدی فرزند رستم متولد ۱۳۵۹ به شماره شناسنامه ۷۷۳ صادره اهر به شماره دانش پژوهی ۹۳۰۱۲۰۰۰ رشته تربیت اخلاقی متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی این جانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این زمینه از آنها استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است.

این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادرشده توسط موسسه از اعتبار ساقط خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضاء

بسمه تعالی

حقوق مادی و معنوی پایان نامه

چاپ و انتشار پایان نامه های تحصیلی دانش پژوهان مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت بیانگر بخشی از فعالیت های علمی - پژوهشی مؤسسه است.

این جانب مهدی محمدی دانش پژوه رشته تربیت اخلاقی مقطع کارشناسی ارشد، متعهد می گردم موارد ذیل را در خصوص حقوق مادی و معنوی پایان نامه ام با موضوع:

روش های کنترل و جهت دهی قوهی متخیله در تربیت اخلاقی با تأکید بر آراء علامه طباطبائی

رعایت نمایم و در صورت تخلف از موارد ذیل، کلیه تبعات حقوقی آن بر عهده این جانب خواهد

بود:

در صورت اقدام به چاپ پایان نامه، مراتب را قبلاً به صورت کتبی به معاونت پژوهش مؤسسه اطلاع دهم و در صورت تمایل مؤسسه به چاپ پایان نامه به صورت کتاب، اولویت با مؤسسه خواهد بود.

در صورت موافقت معاونت پژوهش با چاپ پایان نامه به صورت کتاب توسط دانش پژوه در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل چاپ گردد:

کتاب حاضر حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته اخلاق گرایش تربیت اخلاقی است که در سال ۱۳۹۶ در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت به راهنمایی **حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد بهشتی و مشاوره حجت الاسلام والمسلمین دکتر سید احمد غفاری قره باغی** از آن دفاع شده است.

به منظور غنی سازی منابع و مآخذ کتابخانه مؤسسه دو نسخه از آن به کتابخانه و دو نسخه نیز جهت بهره برداری به معاونت پژوهش اهدا خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضاء

روش‌های کنترل و جهت‌دهی قوه‌ی متخیله.....و

تقدیم به

معلم مخلص و فداکار مرحوم علامه طباطبائی رحمه الله علیه ، کسی که مبنای
کردارش دائر مدار عمل به وظیفه شرعی بود نه منافع دنیوی؛ استادی که
رفتارش تربیت اخلاقی بود و گفتارش اصلاح کننده قوای باطنی.

سپاس

از پدر، مادر، همسر و فرزند دلبندم، همچنین استاد محترم راهنما حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد بهشتی و مشاور ارجمند حجت الاسلام والمسلمین دکتر سید احمد غفاری قره‌باغی نهایت تشکر را دارم؛ نیز همهی کسانی که به نوعی در تدوین این پژوهش مرا یاری کردند.

چکیده

یکی از ساحت‌های بسیار مهم در تربیت انسان، تربیت اخلاقی است. تربیت اخلاقی فرایندی است که مربی با زمینه‌سازی برای متربی، درصدد رساندن او به کمال می‌باشد. در این میان تربیت قوای باطنی نقش مهمی در تربیت اخلاقی افراد دارند. یکی از مهم‌ترین این قوا، قوه‌ی متخیله می‌باشد که از آن به «خیال» نیز تعبیر می‌شود. از آنجایی که حیات انسان به دو شکل حیات فطری و حیات خیالی قابل تصور است؛ خیال یکی از عناصر مهم در شکل‌گیری افعال انسان می‌باشد. بر این اساس کسی که بر مبنای تخیل زندگی می‌کند به سعادت ابدی دست نخواهد یافت.

این پژوهش با هدف ارایه روش‌های کنترل و جهت‌دهی قوه‌ی متخیله، با تأکید بر آراء علامه طباطبایی و به روش تحقیق کتابخانه‌ای انجام گردید. جهت رسیدن به این هدف ابتدا به تبیین ویژگی‌ها، تأثیرات و تأثرات قوه متخیله پرداخته شد و در ادامه با ردّ مثبت انگاری صرف و منفی انگاری صرف سعی شد تا با نظر به انفکاک سه‌گانه‌ی تخیل ادراکی حضوری، اختراعی فعلی و انفعالی، آن بخش از قوه متخیله که راه ورود خطورات شیطانی می‌باشد مورد بررسی قرار گیرد.

بر اساس یافته‌های این پژوهش از روش‌های مختلفی نظیر دعا، ذکر، مراقبه، ریاضت شرعی و نگرهبانی از ورودی‌های خیال برای کنترل قوه‌ی متخیله و از روش‌هایی مانند معرفت، نماز، تعدیل، تکرار، صبر، یاد معاد و خواندن علوم عقلی و ریاضی می‌توان برای جهت‌دهی قوه‌ی متخیله بهره جست.

واژگان کلیدی: تربیت اخلاقی، قوه‌ی متخیله، روش‌های تربیت قوه‌ی متخیله، تخیل انفعالی، تخیل فعال

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات و مفاهیم پژوهش.....	۱۳
مقدمه	۱۴
۱-۱ بیان مسئله	۱۵
۱-۲ ضرورت پژوهش.....	۱۷
۱-۳ هدف‌های پژوهش.....	۱۸
۱-۳-۱ اهداف اصلی	۱۸
۱-۳-۲ اهداف فرعی.....	۱۸
۱-۴ پیشینه‌ی پژوهش.....	۱۸
۱-۵ پرسش‌های پژوهش.....	۱۹
۱-۵-۱ پرسش اصلی	۱۹
۱-۵-۲ پرسش‌های فرعی.....	۱۹
۱-۶ روش انجام تحقیق و گردآوری اطلاعات.....	۲۰
۱-۷ تعریف‌ها	۲۰
۱-۷-۱ تعریف‌های مفهومی	Error! Bookmark not defined.
۱-۸ حقیقت نفس از نظر علامه طباطبایی	۲۳
۱-۹ حقیقت و ماهیت قوه‌ی متخیله	۲۵
۱-۱۰ تخیل در قرآن	۲۹
۱-۱۱ رابطه‌ی تخیل با اخلاق و تربیت	۳۰
۱-۱۱-۱ رابطه‌ی تخیل با حیات دنیوی و اخروی.....	۳۳
۱-۱۱-۲ رابطه‌ی تخیل با بهشت و جهنم	۳۴
۱-۱۱-۳ رابطه‌ی تخیل با منفعت	۳۵
۱-۱۲ حیات فطری و خیالی از منظر قرآن.....	۳۵
۱-۱۲-۱ دلایل مهم علامه در این که مردم در تخیل زندگی می‌کنند.....	۳۷
۱-۱۲-۱-۱ تقلید در آراء.....	۳۷
۱-۱۲-۱-۲ دارا بودن احساسات و عواطف	۳۷
۱-۱۲-۱-۳ ناکارآمدی درمان طبای روحی	۳۸
۱-۱۲-۱-۴ مشاهدات مبنی بر زندگی تخیلاتی مردم.....	۳۹
۱-۱۲-۱-۵ مشغولیت به لعب و لهو	۳۹
۱-۱۳ اقسام قوه‌ی متخیله	۴۰
۱-۱۴ تمایزهای قوه‌ی خیال با قوه‌ی متخیله	۴۰
۱-۱۵ زندگی‌نامه علامه طباطبایی	۴۲

روش‌های کنترل و جهت‌دهی قوه‌ی متخیله..... ۱۰

فصل دوم: ویژگی‌ها و کارکردهای قوه‌ی متخیله..... ۴۵

- ۲-۱ مقدمه..... ۴۶
- ۲-۲ ویژگی‌های قوه‌ی متخیله از منظر علامه طباطبائی..... ۴۸
- ۲-۲-۱ محرک بودن قوه‌ی متخیله برای انجام افعال انسان..... ۴۸
- ۲-۲-۲ اشتغال دائم قوه‌ی تخیل..... ۴۹
- ۲-۲-۳ قدرت دریافت و ادراک توسط قوه‌ی تخیل..... ۵۰
- ۲-۲-۴ کسب معلومات..... ۵۱
- ۲-۲-۵ جایگزینی غیر کمال به جای کمال توسط متخیله..... ۵۲
- ۲-۲-۶ قوه‌ی متخیله از نعمات الهی..... ۵۳
- ۲-۲-۷ لهو و لعب بودن تخیل..... ۵۴
- ۲-۲-۸ تخیلات سبب دوری از رحمت خدا..... ۵۴
- ۲-۲-۹ رهن بودن قوه‌ی متخیله..... ۵۵
- ۲-۲-۱۰ متخیله، و حقیقت جلوه دادن باطل..... ۵۶
- ۲-۲-۱۱ تخیل و عدم توانایی در احاطه بر خداوند..... ۵۷
- ۲-۲-۱۲ توانایی و دسترسی شیطان به تخیلات انسان..... ۵۷
- ۲-۳ تأثیرات و تأثرات قوه‌ی متخیله..... ۵۸
- ۲-۳-۱ تأثیرپذیری شعر از قوه‌ی تخیل..... ۵۹
- ۲-۳-۲ تأثیر تخیل بر انسان بدون ولایت..... ۵۹
- ۲-۳-۳ شیطان و تأثیر آن بر تخیل..... ۶۰
- ۲-۳-۴ تأثیر حب بر قوه‌ی تخیل..... ۶۲
- ۲-۳-۵ تأثیر عواطف (درونی و بیرونی) بر قوه‌ی تخیل..... ۶۳
- ۲-۳-۶ تأثیر برخی از علوم بر قوه‌ی متخیله..... ۶۴
- ۲-۳-۷ تأثیر گرایش به مادیات بر تخیلی بودن انسان..... ۶۴
- ۲-۳-۸ سجایای اخلاقی و تأثیر مستقیم آن‌ها در تخیل انسان..... ۶۵
- ۲-۳-۹ مزاج و تأثیرات آن بر تخیل..... ۶۶
- ۲-۳-۱۰ تأثیر خواب‌ها و رؤیاها بر تخیل..... ۶۶
- ۲-۴ تخیل و کمال..... ۶۸

فصل سوم: کنترل قوه‌ی متخیله..... ۶۹

- ۳-۱ مقدمه..... ۷۰
- ۳-۱-۱ روش..... ۷۰
- ۳-۱-۲ کنترل..... ۷۱
- ۳-۱-۳ روش کنترل قوه‌ی متخیله..... ۷۲
- ۳-۱-۴ اهمیت کنترل قوه‌ی متخیله..... ۷۳
- ۳-۲ روش‌های کنترل قوه‌ی متخیله..... ۷۴
- ۳-۲-۱ دعا..... ۷۴
- ۳-۲-۲ ذکر..... ۷۷
- ۳-۲-۳ دل نیستن به دنیا..... ۸۰
- ۳-۲-۴ مراقبه..... ۸۲
- ۳-۲-۵ بی‌کار نبودن..... ۸۳

فصل اول: کلیات و مفاهیم پژوهش.....	۱۱
۳-۲-۶ مشغول کردن ذهن به امور ممدوح.....	۸۶
۳-۲-۷ استعاذه از شیطان.....	۸۸
۳-۲-۸ تغییر موقعیت.....	۹۱
۳-۲-۹ آمال و آرزوها.....	۹۴
۳-۲-۱۰ دوری از برخی صفات.....	۹۵
۳-۲-۱۱ مراقبت از زمان طفولیت.....	۹۷
۳-۲-۱۲ ریاضت شرعیه (تحمیل به نفس).....	۱۰۰
۳-۲-۱۳ کاهش پراکندگی‌های درونی.....	۱۰۱
۳-۲-۱۴ نگهبانی از ورودی‌های خیال.....	۱۰۲

فصل چهارم: جهت‌دهی قوه‌ی متخیله..... ۱۰۵

۴-۱ مقدمه.....	۱۰۶
۴-۱-۱ مفهوم روش جهت‌دهی قوه‌ی متخیله.....	۱۰۶
۴-۲ روش‌های جهت‌دهی.....	۱۰۷
۴-۲-۱ توحید.....	۱۰۷
۴-۲-۲ روش‌های آفاقی.....	۱۰۸
۴-۲-۱-۱ روش‌های آفاقی علمی.....	۱۰۹
۴-۲-۱-۲ روش‌های آفاقی عملی.....	۱۰۹
۴-۲-۳ روش‌های انفسی.....	۱۰۹
۴-۲-۴ فطرت.....	۱۱۰
۴-۲-۵ معرفت.....	۱۱۱
۴-۲-۶ معرفت نفس.....	۱۱۲
۴-۲-۷ مراقبت از متعلقات رحمانی و پاسخ دادن به نیازهای انسانی.....	۱۱۳
۴-۲-۸ نماز.....	۱۱۴
۴-۲-۹ عقل.....	۱۱۶
۴-۲-۱۰ تعدیل قوای نفس.....	۱۱۸
۴-۲-۱۱ تمرکز.....	۱۱۹
۴-۲-۱۲ صبر.....	۱۲۰
۴-۲-۱۳ تمرین و تکرار.....	۱۲۲
۴-۲-۱۴ خواندن کتب منطقی و ریاضی و معقولات.....	۱۲۴
۴-۲-۱۵ توجه به نعمت‌های درونی و بیرونی.....	۱۲۵
۴-۲-۱۶ علم و یقین.....	۱۲۶
۴-۲-۱۷ یاد معاد.....	۱۲۷

فصل پنجم..... ۱۳۱

۵-۱ مقدمه.....	۱۳۲
۵-۲ نتیجه بحث.....	۱۳۲
۵-۳ پیشنهادات.....	۱۳۵

۱۲.....روش های کنترل و جهت دهی قوه ی متخیله

۱۳۷.....**فهرست منابع**

۱۳۸.....منابع فارسی

۱۴۶.....منابع عربی

فصل اول

کلیات و مفاهیم پژوهش